

PUHEYHTEISÖN HAJOAMINEN JA INKERINSUOMEN NYKYTILA

—❦—
OSSI KOKKO

VÄITÖKSENALKAJAISESITELMÄ
JOENSUUN YLIOPISTOSSA 20.
LOKAKUUTA 2007

Inkerinsuomi on erityislaatuinen suomalaisperäinen kielimuoto. Sen asema varsin pitkään eristyksissä olleena, ulkosuomalaisena murteena on tuonut siihen monia omintakeisia piirteitä. Sen asemassa 1900-luvulla tapahtuneet nopeat muutokset ovat aiheuttaneet muutoksia myös kielen käytössä ja rakenteessa. Vastaavanlaisessa asemassa olevaa kielimuotoa ei oikeastaan suomen murteiden, edes ulkosuomalaisten murteiden, joukossa ole.

Väitöstutkimuksessani selvitän inkerinsuomessa tapahtuneita sosiaalisia ja kielellisiä muutoksia aineistonani 1990-luvulla Inkerinmaalla ja Virossa nauhoitettuja inkerinsuomalaisia haastatteluja 65 kielenop-

paalta. Aineisto on jaettu tutkimusryhmiin keruupaikkojen mukaisesti: Pohjois-Inkeri, Keski-Inkeri, Länsi-Inkeri sekä Pärnun ja Tarton alueet Virossa. Esimerkkitapauksina kielen rakenteen muutoksista tutkin kolmea nominien sijoihin liittyvää ilmiötä. Näiden ilmiöiden analyysin avulla pyrin esittämään toisaalta muutosten syiden monilähtöisyyden ja toisaalta murteessa esiintyvän vaihtelun runsauden ja siitä johtuvan murteen yksilöllistymisen.

Vaikka inkerinsuomi luetaan suomen murteiden joukkoon, tarkemmin ottaen suomen kaakkoismurteisiin, sen puhujien asuinalue ei oikeastaan koskaan ole kuulunut Suomen valtion alueeseen. Inkerinsuomi on siis alun perin maahanmuuttajien kieltä. Kun Ruotsi

▷

ja Venäjä 1500- ja 1600-luvuilla kävivät taistelua Suomenlahden itäperukan tienoista, Neva-joen ympäristöstä, alueella asui pääasiassa inkeroisia. Inkeroiset ovat tosin suomensukuisia, mutta suomalaisia sanan nykymerkityksessä he eivät olleet. Inkeroisikieli on samoja muinaiskarjalaisen kielen jälkeläisiä kuin karjalan kieli alamurteineen sekä suomen itämurteet eli Karjalankannaksen ja Savon murre.

Inkerinmaalla asuneet inkeroiset olivat Venäjän valtion ja kreikkalais-katolisen kirkon alamaisia, ja niinpä he sodan jaloista pakenivat suurin joukoin sisemmäs Venäjälle. Inkerinmaan kylät jäivät monin paikoin autioiksi. Kun Ruotsi sitten oli joutsenkin saanut alueen hallintaansa ja rauhoitettua 1500- ja 1600-luvun taitteessa, se alkoi värvätä alueelle väkeä Suomesta. Jonkin verran muuttoliikettä voittomaalle oli ollut jo aiemminkin, sillä siellä asuvat saivat helpotuksia veroista ja sotaväenotoista. Niinpä 1600-luvun aikana Inkerinmaa suomalaistui vahvasti. Näiden muuttajien kielestä muodostui Inkerin murteisto eli inkerinsuomi.

Inkeriin muuttajat olivat lähtöisin lähinnä Karjalankannakselta sekä nykyisen Etelä-Savon alueelta. Kannaksen murteiden ja savolaismurteiden erot olivat jo 1600-luvulla sellaiset, että niiden perusteella voitiin puhujat erotella: Inkerinmaalle — kuten Kannaksellekin, jonka itäosa savolaistui samaan aikaan, — syntyivät äyrämöisten ja savakkojen kansanryhmät. Äyrämöiset puhuivat vanhempaa kaakkoismurretta ja savakot käyttivät nimensä mukaisesti savolaisempaa puheenpartta. Inkerinmaan länsiosiin lähelle nykyistä Viron rajaa, Laukaanjoen alajuoksun tienoille, syntyi lisäksi kolmas, erillinen inkerinsuomalainen ryhmä. Nämä muuttajat olivat kotoisin ehkä hieman lännempää kuin Itä-Inkeriin muuttaneet, luultavasti Viipurin länsipuoleisilta alueilta aina Kymenlaaksoon saakka

sekä mahdollisesti Suomenlahden saarilta. Nämä Ala-Laukaan suomalaisiksi sittemmin nimetyt muuttajat eivät koskaan olleet enemmistönä asuinalueellaan, mikä kuului myös heidän kielessään: inkeroinen, vatja ja viro ovat vaikuttaneet tämän kielimuodon muotoutumiseen suuresti.

Kun Ruotsi seuraavien vuosisatojen aikana menetti Venäjälle valtaamansa alueet — ja vähän enemmänkin — inkerinsuomalaiset jäivät asuinalueilleen. Yleisesti ottaen Inkerinmaa venäläistyi, mutta suurin osa venäläisistä muutti kuitenkin 1700-luvun alussa perustettuun Pietarin kaupunkiin, kun maaseutukylät pysyivät monin paikoin suomalaisten ja inkeroisten asuttamina. Lisäksi yhteydet Kannakselle olivat hyvät varsinkin Pietarin pohjoispuolisilta alueilta, ja uusia suomalaisia asukkaita muutti sinne. Pietari oli kuitenkin jo 1890-luvulla miljoonakaupunki, kun samaan aikaan suomalaisia koko Inkerinmaalla asui noin satatuhatta.

Inkerinmaan yhteydet Suomeen katkesivat täydellisesti vasta Neuvostoliiton valtion syntyäikoihin 1920-luvulla, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton raja sulkeutui. 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alussa Neuvostoliiton hallinnon vähemmistökansoihin kohdistama painostus ulottui myös inkerinsuomalaisiin, ja monia inkerinsuomalaisia siirrettiin itään, aina Siperian kaukaisimpiin kolkkiin asti. Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon vuonna 1941 oli oikeastaan inkerinsuomalaiselle yhteisölle lopun alku; Inkerinmaasta muodostui sotatoimi-alue, kun Saksa piiritti Leningradia. Saksan miehittämälle alueelle jääneitä inkerinsuomalaisia siirrettiin ensin töihin Saksaan ja nykyisen Puolan alueelle, kunnes Suomen viranomaiset kiinnostuivat heistä. Saksan ja Suomen välille saatiin syntymään sopimus suomensukuisten asukkaiden siirtämisestä Suomeen. Leningradin piiritysrenkaan sisäpuolelle jääneet inkerinsuomalaiset eva-

kuoitiin pääasiassa Sisä-Venäjälle ja Uralin taakse. Tämä ei suinkaan ollut humanisista syistä tehty evakuointi, vaan ennemminkin sotaa käyvän Neuvostovaltion kannalta epäilyttävän väestönsiirtämistä pois taistelualueelta.

Toisen maailmansodan jälkeen inkerinsuomalaiset eivät päässeet palaamaan kotiseudulleen, muutamia harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Suomeen evakuoitua palautettiin Neuvostoliittoon, jossa heidät sijoitettiin uusille asuinalueille Sisä-Venäjälle. Osa Suomessa olleista pakenee Ruotsin puolelle, jonne muodostui pieni inkerinsuomalaisyhteisö. Osa Neuvostoliittoon palautetuista sekä sodan aikana piiritysrenkaasta evakuoituista yritti päästä takaisin Inkerinmaalle, mutta sieltä heidät käännettiin pois ja monet päätyivät Viroon. Virostakin inkerinsuomalaiset kuitenkin hieman myöhemmin karkotettiin; sinne jäivät lähinnä vain ne, jotka olivat löytäneet virolaisen puolison itselleen. 1950-luvulla Karjalan neuvostotasavaltaan värvättiin työntekijöitä ja monet inkerinsuomalaiset löysivät uuden asuinpaikan sieltä. Hyvin tunnetun Suomen paluumuuton käynnistyessä 1990-luvun alussa laskettiin, että inkerinsuomalaisia eli potentiaalisia paluumuuttajia asui Neuvostoliiton alueella noin 60 000. He olivat jakautuneet suurin piirtein tasan kolmelle alueelle: Viroon, Inkerinmaalle ja Karjalaan. Jokaisella alueella inkerinsuomalaisia oli siis noin 20 000 inkerinsuomalaista.

Tutkimukseni päätteeksi on, että nykyisellään inkerinsuomen puheyhteisö on niin hajanainen, ettei inkerinsuomea oikeastaan voi enää pitää alueellisena eikä ylipäätään yhteisömurteena. Inkerinsuomen murteeksi katsottavaa kielimuotoa puhuu enää vain osa identiteetiltään itseään inkeriläisenä pitävistä ihmisistä. Esimerkiksi niistä noin

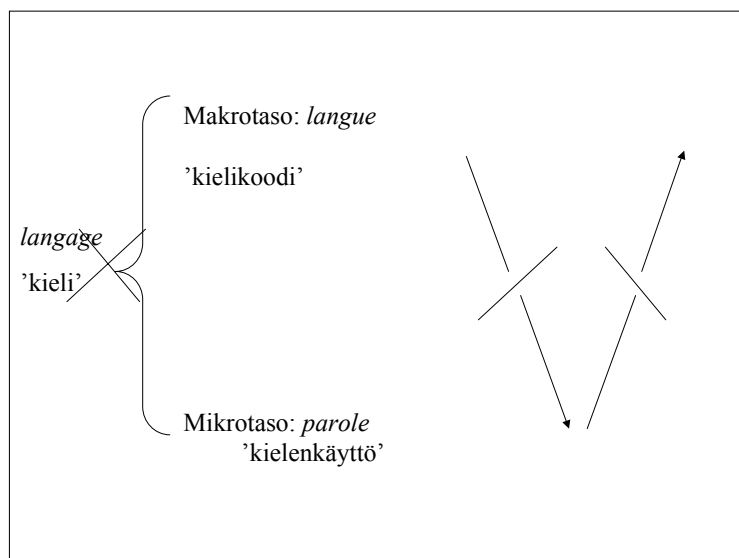
25 000 paluumuuttajasta, jotka Suomeen olivat saapuneet 2000-luvun alkupuolelle tultaessa, noin viidesosa oli täysin muunkielisiä aviopuolisoita. Lisäksi lähes kaikki alaikäiset perheidensä mukana muuttaneet lapset olivat suomea taitamattomia. (Ks. esim. Pitkänen 1997; Markkanen 1997; Iskanius 2006.) Voidaan siis arvioida, että paluumuuttajista ehkä vain noin puolet on osannut inkerinsuomea jollain tavoin. Sujuvasti sitä osasi vain vanhin sukupolvi, joten luultavimmin murteen sujuvia taitajia oli paluumuuttajissa ainoastaan muutamia tuhansia. Vaikka mitään tarkkoja laskelmia ei olekaan tehty, voidaan arvioida, että suurin piirtein sama suhdeluku pätee myös niihin inkerinsuomalaisiin, jotka eivät ole Suomeen muuttaneet. Itse asiassa suhdeluku on luultavasti huonompikin, koska viime vuosien kiristyneet paluumuuton pääsyvaatimukset ovat nostaneet kielitaidon merkitystä. Näiden lukemien perusteella voimme sanoa, että sujuvia inkerinsuomen käyttäjiä oli 1990-luvulla korkeintaan kolmisenkymmentä tuhatta, luultavasti huomattavasti vähemmän. Suurin osa heistä oli syntynyt 1930-luvun alussa tai sitä ennen. Sujuvasti inkerinsuomea puhuvien inkeriläisten keski-ikä oli siis 1990-luvun puolessavälissä ehkä noin 70–75 vuotta. Nyt, reilut kymmenen vuotta myöhemmin, heidän keski-ikänsä on 80–85 vuotta. Kun liikumme näissä ikäryhmissä, on helppo kuvitella, kuinka suuri vähennys heidän lukumäärässään on mitä todennäköisimmin vuosikymmenessä tapahtunut.

Nekin inkeriläiset, jotka inkerinsuomen murretta pystyvät puhumaan, voivat käyttää sitä vain harvoin. Inkerinsuomalaiset eivät muodosta kiinteää puheyhteisöä missään pitäjässä, kylässä, kylänosassa, alakulttuurissa tai muussa vastaavassa. Nykykäytössä inkerinsuomi on lähinnä vain perheen sisäinen kielimuoto niissä perheissä, joissa inkerinsuomea taitavia on enemmän kuin yksi.

Tällaiset perheet lienevät inkerinsuomalaisen keskuudessa nykyisin jo vähemmistönä; monissa perheissä toinen vanhemmista on muunkielinen eikä lapsille ole inkerinsuomea välttämättä puhuttu lainkaan.

Inkerinsuomalaisen puheyhteisön hajanaisuus ja inkerinsuomen käyttöyhteyksien puute on johtanut siihen, että inkerinsuomen sosiaalinen normisto, murteen yhteinen säännöstö, on hämärtyneet puhujien kielitajussa. Hämärtymistä lisää se, että kielenkäyttäjillä ei ole sosiaalista painetta korjata puhettaan — siis lipsahduksia tai muita poikkeavia muotoja; kukaan ei tule heille käytännössä sanomaan, että »*eihä myö tuollee haasteta*» tai »*nyt sie sanoit*

vääri». Kielessä esiintyvä vaihtelu voi näin muodostua rajoittumattomaksi. Ja rajoittumattomana tämä vaihtelu johtaa siihen, että kukin kielenpuhujia voi muuttaa murretaan omaan suuntaansa ja tuoda siihen omat erikoisuutensa. Nämä uudennokset eivät kuitenkaan leviä puheyhteisössä eivätkä näin ollen muuta kielimuotoa kokonaisuutena. Murteessa esiintyvä vaihtelu ei siis tasoitu eikä muutu varsinaiseksi kielenmuutokseksi. Sen sijaan vaihtelu jää pysyväksi, muttei välttämättä säännölliseksi ilmiöksi puheeseen. Kun puheen ja normiston välillä ei ole toimivaa yhteyttä, voidaan sanoa, ettei inkerinsuomi ole enää toimiva kielijärjestelmä (kuvio 1).

Kuvio 1. Inkerinsuomen särkynyt kielijärjestelmä Nymania (2000) mukailen.

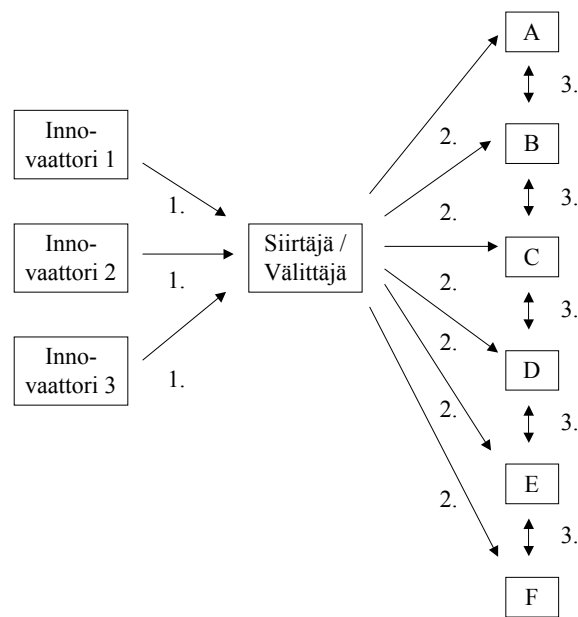
Tyhjästä kielen vaihtelu ja kielelliset uudennokset eivät tietenkään synny. Tutkimuksessani olen tarkastellut kolmen sijamuotoihin liittyvän ilmiön avulla kielen vaihtelun motivaatioita. Selvimmin kielen muuttumiskehitykseen vaikuttaa inkerinsuomessa kolme syytä: kielensisäinen kehitys eli se, että kielessä itsessään on muutosten-

denssejä, jotka pyrkivät realisoitumaan. Toisen vaihtelua aiheuttava piirre on vieraan kielen vaikutus. Kun inkerinsuomi on vähemmistökielen asemassa kaikkialla, missä sitä puhutaankin, valtaväestön puhuma kieli vaikuttaa siihen voimakkaasti. Tämä näkyy erilaisina kielikontaktien synnyttäminä uudennoksina. Kontaktikielien tietyksi vaihtele-

vat sen mukaan, missä päin inkerinsuomen puhuja asuu. Kolmas kieleen vaikuttava syy on kielen rapistuminen käytön puutteessa eli kielen unohtaminen. Tämä näkyy kielessä ennen kaikkea harvaan esiintyvien kielenpiirteiden katoamisena sekä mahdollisesti myös monimutkaisten vaihtelusuhteiden

yksinkertaistumisena.

Tavanomaisessa kielessä tällaiset muutostendenssit synnyttävät vaihtelua, jonka sosiaalinen normisto joko estää tai sitten hyväksyy, jolloin muutostendenssi yleistyy ja lopulta se synnyttää kielen muutoksen (kuvio 2).

Vaihe 1. Uudennos siirtyy innovaattorilta välittäjälle.

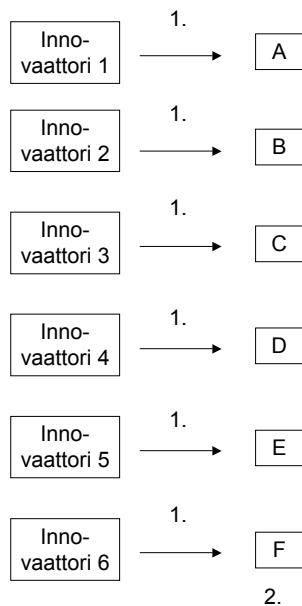
Vaihe 2. Uudennos leviää välittäjältä monille kielenkäyttäjille.

Vaihe 3. Kielenkäyttäjät omaksuvat uudennoksen ja käyttävät sitä = kielenmuutos.

Kuvio 2. Kontakti-innovaatioiden leviäminen toimivassa kieliyhteisössä.

Inkerinsuomen kaltaisessa kielimuodossa yhteisöllisyyden puute estää tai rajoittaa

leviämistä, ja siksi vaihtelu ei synnytä varsinaista kielenmuutosta (kuvio 3).

Kukin kielenpuhuja toimii innovaattorina ja käyttää uudennostaan harvoissa puheyhteyksissä (vaihe 1.). Uudennos ei leviä yhteisössä, koska kielenkäyttäjillä ei ole kontakteja toisiinsa (vaihe 2.). Uudennokset jäävät vaihteluksi puheen tasolla.

Kuvio 3. Innovaatiokehitys pirstoutuneessa kieliyhteisössä.

Tutkimuksessani olen tarkastellut inkerinsuomen vaihtelua ja yksilöllistymistä kolmen kielenpiirteen avulla. Kaikki tarkastelemani piirteet liittyvät sijajärjestelmän muutoksiin, mutta epäilemättä samankaltaisia tuloksia olisi voitu saavuttaa muidenkin äänteellisten, morfologisten, syntaktisten tai sanastollisten ilmiöiden tarkastelulla. Nominien sijajärjestelmä oli kuitenkin valikoitunut tutkimuskohteekseni jo pro gradu -tutkielmassa, joten tuntui luontevalta jatkaa jo tutun aihepiirin tutkimista.

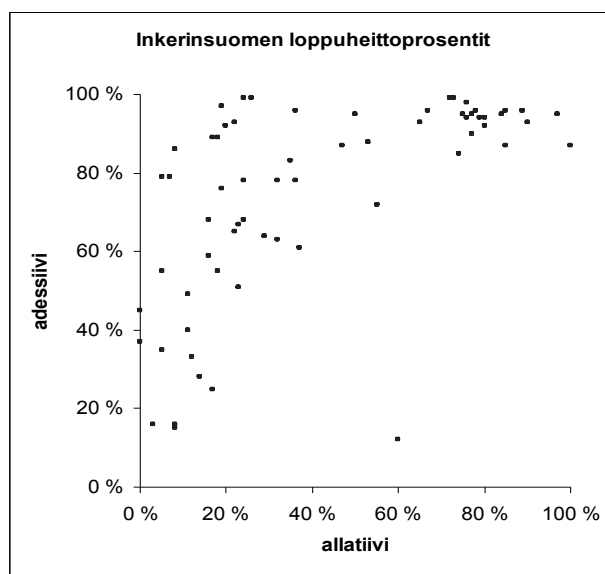
Ensimmäisenä analysoitavana piirteenä olen tutkimuksessani käsitellyt ulkoisten olo- ja tulosijojen eli adessiivin ja allatiivin yhteen lankeamista, joka johtuu kyseisten sijojen päätteiden loppuvokaalin heittymisestä siten, että päätteiden muodoksi on tullut molemmissa sijoissa *-l*, esimerkiksi *talolla*

> *talol*, *talolle* > *talol*. Aikaisempien tutkimusten perusteella tämä piirre on kuulunut pohjoisinkeriläiseen murteeseen jossain määrin jo vanhastaan ja sitä on esiintynyt myös Kannaksen murteissa. Aiemmistä tutkimuksista käy myös ilmi, että piirre on ollut leviämässä. (Esim. Porkka 1885; Leskinen 1973.) Omassa analyysissäni selvitän, onko näin käynyt nykyinkerinsuomessa.

Kävi ilmi, että allatiivin loppuheiton määrä vaihtelee suuresti sekä tutkimusryhmien välillä että niiden sisällä; adessiivin loppuheitto puolestaan on yleistä kaikissa ryhmissä. Ryhmätasolla näyttää siltä, että Pohjois-Inkerissä on vahva tendenssi allatiivin loppuheittoon ja murre on pysynyt näin ollen vanhalla kannallaan, jossa adessiivi ja allatiivi olivat yleensä langenneet yhteen. Länsi-Inkerissä sijat ovat vastaavasti pysyneet selvimmin erillään, sillä adessiivi on siellä yleensä loppuheittoinen, mutta

allatiivi vokaalipäätteinen. Kolme muuta ryhmää asettuvat näiden ääripäiden välille, noin puolet ja puolet -jakaumillaan. Ryhmän sisäisen yhtenäisyyden suhteen nämä kolme väliryhmää ovat selkeästi hajanai-

sempia kuin ääripäät. Kuviossa 4 on esitetty kaikki oppaat järjestettynä adessiivin ja allatiivin loppuheittoprosenttien mukaan. Siitä käy erinomaisesti ilmi piirteiden yksilöllisyys.

Kuvio 4. Adessiivin ja allatiivin loppuheittoprosentit inkerinsuomessa.

Toinen tutkimani kielen ilmiö on illatiivin päätteistö. Illatiivin päätteiden järjestelmä oli jo vanhassa inkerinsuomessa monimutkainen: päätteitä oli useita ja niiden käyttö vaihteli murreryhmästä toiseen. 1960–80-luvuilla tehdyissä tutkimuksissa on esitetty, että illatiivin pätejakauman suhteen on ilmennyt selvää yksinkertaistumista, vaikka päätteiden määrä sinänsä ei ole muuttunut (ks. Leppik 1975; Alvre 1991). Tarkoitukseni oli selvittää, minkälainen päatesysteemi inkerinsuomessa on nykyisin.

Analyysissä kävi ilmi, että inkerinsuomessa on kyllä merkkejä pätejakauman yksinkertaistumisesta, mutta missään tapauksessa kehitys ei ole edennyt siten, että jokin päteaines olisi levinnyt yleiseksi illatiivin päteeksi. Niin *hen*-päte Keski-

ja Pohjois-Inkerissä kuin *sse*-päte Virossa ja Länsi-Inkerissä ovat kyllä lisänneet esiintymisyhteyksiään, mutta useimmiten ne liittyvät vokaalinpidentymäpäätteeseen. Tämä voisi kieliä siitä, että näillä leviävillä päteillä olisi jonkinlainen selventävä funktio. Toisin sanoen vokaalinpidentymään päättyvää illatiivia ei aina ymmärretä illatiiviksi, onhan se partitiivin kaltainen, ja jos pitkä vokaali on lyhentynyt — kuten usein tapahtuu — sekaannusta voi tulla myös nominatiivi- ja genetiivimuotojen kanssa. Näin ollen päteiden moninkertaistamisella, pleonasmilla, muodon merkitys selkenee.

Kolmantena kielen piirteinä tutkin *ka*-päätteisen komitatiivin levinneisyyttä inkerinsuomessa. Tämä sija on vanhastaan kuulunut Ala-Laukaan murteeseen, mutta

itäisemmällä Inkerinmaalla sitä ei käytetty. Nykyisin puhuttavassa inkerin murteessa *ka*-komitatiivia esiintyy myös Viron alueen inkerinsuomessa. Analyysissäni selvitän, että Ala-Laukaan murteen *ka*-komitatiivi ja Viron alueella esiintyvä *ka*-komitatiivi eivät ole toisiinsa kytköksissä, vaan Viron inkerinsuomen *ka*-komitatiivi on myöhäistä viron kielen vaikutusta. Tosin myös Keski- ja Pohjois-Inkerissä on merkkejä *kans*-postposition kehittymisestä sijamaiseen suuntaan, mutta *kans* äännevariantteineen on siellä kuitenkin selkeästi edelleen postpositio. Ala-Laukaan murteen ja Viron alueen murteen komitatiivien erona on myös se, että Viron alueella *ka*-komitatiivitapaukset ovat lähes aina suoraa lainaa virosta, eivätkä muodot ole mukautuneet inkerinsuomen kieliopilliseen järjestelmään. Yleisesti ottaen näyttää myös siltä, että sijamainen *ka*-päätteinen komitatiivi olisi erikoistumassa instrumentaaliseen käyttöön. Kaikissa *ka*-aineksen sisältävissä muodoissa komitatiivisen merkityksen osuus on selvästi suurempi kuin instrumentaalisen. Sijamaisissa tapauksissa

sen sijaan merkitystehtävät jakautuvat suurin piirtein puoliksi.

Kaikissa tutkimissani kielenpiirteiden analyysissa tulee esille inkerinsuomen runsas vaihtelu. Alussa esittämäni perustelujen takia tämä vaihtelu ei kuitenkaan voi systematisoitua tai tasoittua kielenmuutokseksi, vaan se jää puhetasolle. Tämä aiheuttaa suuria eroja eri puhujien käyttämässä kielessä, mikä tarkoittaa murteen yksilöllistymistä. Taulukossa 1 esitän yksilöllistä hajontaa eri ryhmien välillä käyttäen kriteerinä tiettyjä, toisistaan riippumattomia piirteitä edellä tutkimistani kielen ilmiöistä. Taulukko osoittaa, että inkerinsuomi koostuu useista toisistaan poikkeavista yksilömurteista, jotka eivät selvästi ryhmity minkään analysoimani alueellisen tai sosiolingvistisen tekijän mukaisesti. Näin ollen inkerinsuomi näyttää olevan pirstaloitunut yksilömurteiden joukko eikä se täytä enää elävän, dynaamisen kielimuodon tunnuspiirteitä. ■

Taulukko 1. Vertailu kolmen piirteen esiintymisestä kaikilla kielenoppailla. Vasemmassa sarakkeessa numerosarjalla ilmaistu piirteiden esiintyminen. Arvo 0 tarkoittaa, ettei piirrettä esiinny, arvo 1, että esiintyy. Arvot järjestyksessä *hen*-illatiivin yleistyminen (i), *ka*-komitatiivin yleistyminen (k) ja synkreettinen adessiivi-allatiivi (a). Numeroarvot ryhmäsarakkeissa kertovat kielenoppaiden määrän.

i-k-a	Pohjois-Inkeri	Keski-Inkeri	Länsi-Inkeri	Pärnu	Tartto	Yht.
0-0-0	1	1	3	1	7	13
0-0-1	5	–	–	1	–	6
0-1-1	–	–	–	–	–	–
0-1-0			10	3	1	14
1-0-0	2	6	–	1	–	9
1-0-1	3	5	–	–	2	11
1-1-0	–	–	1	5	1	7
1-1-1	–	–	–	2	3	5
Yht.	12	12	14	13	14	65

LÄHTEET

- ALVRE, PAUL 1991: Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus. – *Virittäjä* 95 s. 1–15.
- ISKANIUS, SANNA 2006: *Venäjäkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti*. Jyväskylä studies in humanities 51. Jyväskylän yliopisto.
- LEPPIK, MERLE 1975: *Ingerisooime Kurgola murde fonoloogilise süsteemi kujumine*. Tallinn.
- LESKINEN, HEIKKI 1973: Kaakkoissuomalaisen loppuheiton yleisyydestä ja alkuperästä. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 72 s. 210–222. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- MARKKANEN, ESA 1997: Inkerinsuomalaisten muutto Suomeen. – Maarit Pitkänen ja Antero Jaakkola (toim.), *Inkerinsuomalaiset kunnassa* s. 21–23. Jyväskylä: Suomen Kuntaliitto.
- Nyman, Matti 2000: Kielen rakenne- ja toimintatasojen vuorovaikutuksesta. – Urho Määttä, Tommi Nieminen ja Pekka Pälli (toim.) *Emergenssin kielelliset kaavat* s. 41–57. *Folia Fenestica & Linguistica* 24. Tampere: Tampereen yliopisto.
- PITKÄNEN, MAARIT 1997: Inkerinsuomalaiset esimerkkikunnissa. – Maarit Pitkänen ja Antero Jaakkola (toim.), *Inkerinsuomalaiset kunnassa* s. 43–47. Jyväskylä: Suomen Kuntaliitto.
- PORKKA, VOLMARI 1885: *Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte*. Helsingfors.

OSSI KOKKO *Inkerinsuomen pirstaleisuus. Eräiden sijojen kehitys murteen yksilöllistymisen kuvastajana*. Joensuun yliopiston humanistisia tutkimuksia 48. Joensuu: Joensuun yliopisto 2007.

Joensuun yliopisto, Suomen kieli ja kulttuuritieteet, PL 111, 80101 Joensuu
Sähköposti: ossi.kokko@joensuu.fi